

63. Kramer D.J. No, Now Is Not the Time for Another Russia Reset (Opinion). *Politico*. 08/11/2020. URL: <https://www.politico.com/news/magazine/2020/08/11/russia-reset-response-open-letter-393176>
64. Remarks by President Biden on Russia's Unprovoked and Unjustified Attack on Ukraine. *The White House*. 2022. February 24. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/02/24/remarks-by-president-biden-on-russias-unprovoked-and-unjustified-attack-on-ukraine/>
65. Arkin W.M. Exclusive: The CIA's Blind Spot about the Ukraine War. *Newsweek*. 07/05/2023. URL: <https://www.newsweek.com/2023/07/21/exclusive-cias-blind-spot-about-ukraine-war-1810355.html>

УДК 94 : 327 (495 + 560)

Деменко О.Ф.

ГРЕКО-ТУРЕЦЬКІ ВІДНОСИНИ У РОКИ «ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ»

Стаття присвячена аналізу греко-турецьких відносин у роки «холодної війни». Зазначається, що стосунки Греції та Туреччини тривалий час перебувають у конфліктному стані у зв'язку з історичними, цивілізаційними та територіальними суперечностями. У роки «холодної війни», незважаючи на вступ обох країн до НАТО, їхні стосунки залишалися складними і нестабільними. На сучасному етапі розбіжності і суперечності продовжують домінувати над факторами, які могли б сприяти встановленню добросусідських відносин між двома країнами. Це негативно впливає на безпекову ситуацію у Східному Середземномор'ї. Констатовано, що усунення протиріч між Грецією та Туреччиною, як свідчить історичний досвід відносин між ними, вимагає комплексного підходу до налагодження діалогу, довіри і взаємної терпимості між двома сусідніми державами.

Ключові слова: «холодна війна», НАТО, греко-турецькі відносини, конфліктність, компроміс.

Demenko O.F. Greek-Turkish relations during the Cold War.

The article is devoted to the analysis of Greek-Turkish relations during the Cold War. It is noted that relations between Greece and Turkey have been in a conflict state for a long time due to historical, civilizational and territorial contradictions. During the Cold War, despite accession of both countries to NATO, their relations remained difficult and unstable. At the present stage, differences and contradictions continue to dominate above factors that could contribute to the

establishment of good-neighborly relations between two countries. This has a negative impact on the security situation in the Eastern Mediterranean. It is ascertained that an elimination of contradictions between Greece and Turkey, as evidenced by the historical experience of relations between them, requires a comprehensive approach to the dialogue, trust and mutual tolerance between the two neighboring states.

Keywords: *Cold War, NATO, Greek-Turkish relations, conflict, compromise.*

Суперечності, що періодично загострюються між Грецією і Туреччиною, є однією з актуальних проблем сучасних міжнародних відносин. Дві провідні держави Східного Середземномор'я, починаючи з середини ХХ ст., здійснюють спроби вирішення геополітичних проблем, які зародилися декілька століть раніше. Найчастіше, вжиті Афінами і Анкарою кроки виявляються невдалими, що дестабілізує безпекову ситуацію у регіоні. Обидві країни є членами НАТО і ООН, Греція є також членом Європейського Союзу, а Туреччина з кінця ХХ ст. претендує на вступ до ЄС, якого не може досягти по багатьох причинах, серед яких важливе місце займають і нерегульовані протиріччя з Афінами.

Проблеми греко-турецьких відносин перебувають у полі зору як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Досліджуються питання історії і сьогодення, складаються прогнози на майбутнє і пропонуються варіанти вирішення існуючих проблем. У першу чергу мова йде про суперечки навколо повітряного простору над Егейським морем, розмежування територіальних вод, розвідку і видобуток енергоносіїв на спірних територіях, проблеми, пов'язані із проживанням турецької і грецької діаспор у Греції та Туреччині відповідно, і, нарешті, врегулювання питання Кіпру.

Стаття присвячена аналізу греко-турецьких відносин у роки «холодної війни», з'ясуванню чинників, які стоять на перешкоді мирному співіснуванню двох країн, та визначенню перспектив їх нормалізації у майбутньому.

Відносини Греції та Туреччини вже більше ніж шістьсот років перебувають у конфліктному стані, певною мірою уособлюючи Схід і Захід у конкурентній боротьбі за вплив на Балканах, Близькому Сході та у Середземномор'ї. XIV – XV ст. відзначалися безкомпромисним протистоянням мусульманської Османської та християнської Візантійської імперій. До складу останньої тоді входила переважна більшість грецьких земель.

Після розгрому Візантії у 1453 р. Османська імперія перетворилась на одну з наймогутніших держав середньовічного світу, а захоплений Мехмедом II Константинополь став її столицею. Вся континентальна Греція опинилася під владою турків. Невдовзі османи активізували своє проникнення на європейський континент, вдавшись до анексії решти грецьких земель [1, с.

10]. У XVI – XVII ст. війська Османської імперії захопили Крит, Кіпр і інші острови, заселені греками.

Розпочались довгі роки османського поневолення, які тривали майже чотири століття та супроводжувались фізичним знищенням та утисками грецької інтелігенції, феодальної верхівки і простого народу, жорстокою експлуатацією грецького населення, насильницькою асиміляцією, обезземеленням грецьких селян та масовим переселенням на їх землі мусульманського населення, періодичними повстаннями греків проти турецького гноблення, які жорстоко придушувались. При цьому, політичне та економічне гноблення греків Османською імперією було достатньо важким, що й призвело до того, що греки традиційно надзвичайно негативно ставилися до турків, які, зі свого боку, із відразою та презирством відносилися до підкорених християнських народів. Також у відносинах між обома народами завжди важливу роль відігравав релігійний фактор. Греки – православні християни, турки – мусульмани. Релігійна ворожнеча була живильним середовищем для розпалювання ненависті, особливо у періоди загострення сосунків і воєн між двома країнами. Це й наклало глибокий відбиток на всі наступні греко-турецькі відносини.

Після проголошення незалежності Греції у лютому 1830 р. конфронтаційне ставлення одного народу до іншого не зменшилося. Адже провідною ідеєю новопосталої держави став панеллінізм – прагнення до об'єднання усіх грецьких земель у межах однієї національної держави, яка завжди мала у Греції масову підтримку. Протягом XIX ст. грецький народ вів важку боротьбу за звільнення тих земель, які залишалися під турецьким контролем.

У результаті Балканських воєн 1912-1913 рр. Греція змогла значно розширити свої території. Після завершення Першої світової війни вона вступила у війну з Туреччиною, яка закінчилася втратою Грецією частини територій та масовим обміном населенням між двома країнами у рамках підписаного 24 липня 1923 р. Лозаннського мирного договору. Після цього керівництво обох країн спромоглося визнати існуючі кордони та встановити добросусідські відносини, які проіснували до кінця 1950-х рр.

Проте події, які відбувалися після Першої та Другої світових воєн, заклали додатковий конфліктний потенціал, що разом із історичними та цивілізаційними суперечностями між цими країнами призводить до періодичного загострення греко-турецьких відносин. Так, за умовами Лозаннського мирного договору колишня Османська імперія відмовлялася від усіх своїх європейських територій за винятком Східної Фракії. Анкара також змушена була зректися від усіх прав на острів Кіпр. Що ж до островів Егейського моря, то вони були розділені між Грецією та Італією. Остання

отримала острови Додеканесу, розташовані поряд із південним узбережжям Анатолійського півострова. Найбільші острови Егейського моря – Самофракі, Лемнос, Лесбос і Хіос разом із меншими острівцями відійшли до складу Греції. Фактично, зазначена мирна угода, за якою було здійснено розподіл володінь переможеної Османської імперії, й заклала перший камінь у територіальні суперечки двох країн. Наступним кроком, що доповнив взаємні проблеми, стало підписання 1947 р. у Парижі мирного договору з Італією, за яким усі острови Егейського моря перейшли під суверенітет Греції, не зважаючи на протести Туреччини [2, с. 254].

Здавалося, що після вступу Греції і Туреччини до Північноатлантичного альянсу у 1952 р. та прийняття «доктрини Трумена» про фінансову і військову допомогу цим країнам, радянська загроза змусить ці країни утримуватися від взаємних радикальних заходів. У цілому, загальний напрям зовнішньої політики вказаних країн на співпрацю з НАТО зберігався та, ймовірно, якраз саме членство в Альянсі й уберегло греко-турецькі відносини від найгіршого сценарію.

Але і донині їхні стосунки продовжуються залишатися складними і нестабільними. Навіть ставши союзниками по НАТО, Греція і Туреччина тричі знаходилися на порозі війни – під час кіпрського конфлікту 1974 р., у березні 1987 р. та січні 1996 р. – внаслідок багаторічних розбіжностей з питань делімітації басейну Егейського моря [3].

У перші роки членства в Альянсі як керівні органи НАТО, так і правлячі кола Туреччини й Греції намагалися замовчувати існуючі протиріччя між двома країнами та всіляко їх згладжувати. Більше того, мало місце навіть намагання розвивати взаємне співробітництво. Зокрема, 28 лютого 1953 р. в Анкарі було підписано протокол про дружбу і співробітництво Греції та Туреччини, що стало не стільки успіхом дипломатії цих двох країн, а радше результатом координуючої ролі США, зацікавлених у посиленні південного флангу НАТО, спрямованого проти СРСР та його союзників у Балканському регіоні [4].

9 серпня 1954 р. в югославському місті Блед між Грецією, Туреччиною та Югославією було підписано Балканський пакт про створення військово-політичного союзу. Країни-підписанти заявили про прихильність принципам ООН, а Греція й Туреччина – ще й північноатлантичній солідарності. Відповідно до підписаних документів, створювалася Постійна рада міністрів закордонних справ, а також Консультативний комітет, що складався із рівної кількості представників парламентів кожної країни і займався економічними, торговельними та частково військовими питаннями. Одночасно передбачалося, що генеральні штаби трьох держав будуть займатися координацією військової і оборонної політики [5, с. 409].

Проте, починаючи з весни 1955 р., греко-турецькі відносини серйозно погіршуються. Причиною загострення стала кіпрська проблема, яку не вдалося вирішити і до сьогоднішнього дня. У квітні 1955 р. на острові почалися заворушення, пов'язані з вимогами греків-кіпріотів, що на той час складали 80% із 600 тис. населення, до Великобританії надати незалежність Кіпру. Активізувалися прихильники його об'єднання з Грецією.

На противагу, британці посилили свою роботу серед турецької громади, з тим щоб протиставити жителів острова на етноконфесійній основі. Одночасно Лондон активізував свої контакти з турецькою владою по «кіпрському питанню», граючи на національних почуттях турків. Анкара також вирішила зайняти більш жорстку позицію, чому значною мірою також сприяли внутрішньоблокові ускладнення у Балканському пакті, пов'язані з прагненням Греції та Туреччини домогтися у ньому лідерства. У вересні 1955 р. у Стамбулі й Ізмірі прокотилася хвиля погромів, вбивств і грабежів, спрямована проти місцевих греків. У таких умовах Греція була вимушена відкликати свій військовий персонал з натовських баз у Туреччині [5, с. 411].

Практично протягом другої половини 1950-х рр. взаємини між Анкарою, Вашингтоном, Лондоном і Афінами проходили під знаком «кіпрського питання». Крім цього, складність внутрішньополітичної ситуації у Греції та Туреччині, незбалансованість економічного розвитку обох країн послаблювали позиції НАТО і США в регіоні. США наполегливо прагнули домогтися вирішення конфлікту навколо Кіпру у такому вигляді, щоб всі учасники суперечки – Велика Британія, Туреччина, Греція та етнічні громади острова змогли виробити прийнятну формулу майбутнього внутрішнього устрою Кіпру і його міжнародного позиціонування, побудованих на консенсусі інтересів і вимог.

Під час обговорення кіпрського питання у структурах НАТО в 1957-1958 рр. була вироблена компромісна основа для угоди трьох зацікавлених держав: Велика Британія погоджується на надання Кіпру незалежності; Греція відмовляється від претензій на острів; Туреччина – від вимог його розділення на дві частини. Ці положення були покладені в основу Цюрихсько-Лондонських угод 1959 р. між Великою Британією, Грецією та Туреччиною, а також представниками грецької і турецької громад Кіпру. Проголошення незалежності Кіпру 16 серпня 1960 р. супроводжувалося низкою умов, які істотно обмежували свободу і незалежність нової країни. Зокрема, Велика Британія, Греція і Туреччина були названі «гарантами незалежності, територіальної цілісності і безпеки країни», що дозволило Туреччині й Греції розмістити на острові свої військові контингенти, а британці зберегли дві великі військові бази на півдні Кіпру загальною площею 99 квадратних миль [6].

Таким чином, зазначені угоди заклали ще одне постійно тліюче вогнище нестабільності у Східному Середземномор'ї, яке не врегульоване і до теперішнього часу. Основними причинами конфліктності залишаються етноконфесійні суперечності між Анкарою й Афінами. Використовуючи гасла захисту грецького або турецького населення Кіпру, після проголошення державної незалежності кіпрську карту намагаються розігрувати на свою користь практично всі політичні партії та рухи як Греції, так і Туреччини. Уже у грудні 1963 р. на острові була спровокована гостра політична криза, у результаті якої представники турецької громади припинили брати участь у роботі всіх державних інститутів країни. Така ситуація зберігається і до сьогоднішнього дня, а з кінця 1967 р. на острові почала діяти окрема «адміністрація турецької громади».

Незважаючи на всі суперечності, загалом вступ до НАТО сприяв тому, що обидві країни почали формувати власний зовнішньополітичний ресурс і поступово стали перетворюватися із об'єктів зовнішнього впливу на досить сильний елемент західного військово-політичного блоку, утворюючи його «балканську ланку». Особливості внутрішньополітичного розвитку Греції і Туреччини, незважаючи на сильну національну специфіку, свідчили про спільність головного напрямку розвитку [5, с. 426].

Водночас, економічна і політична модернізація, яка відбувалася в обох країнах, породжувала суперечливість більшості процесів, що сприяло існуванню постійної загрози використання сили при вирішенні внутрішніх соціально-політичних проблем і міжпартійних конфліктів. У сфері зовнішньої політики як Греція, так і Туреччина (із різною мірою успіху) стали відігравати особливу роль у міжблоковому протистоянні Заходу і Сходу. Незважаючи на однозначну стратегічну орієнтацію Афін та Анкари на своїх євроатлантичних союзників, вони одночасно використовували своє особливе геостратегічне положення для отримання виняткової підтримки з боку союзників по НАТО у своїх власних цілях. На початку 1960-х рр. Греція і Туреччина остаточно набули статусу регіональних держав зі своїми специфічними національними інтересами, які носили обопільний конфліктний характер та нерідко суперечили інтересам провідних країн Північноатлантичного альянсу.

Греко-турецькі відносини знову помітно загострилися на початку 1973 р. внаслідок так званої «егейської кризи». Афіни й Анкара не могли досягти компромісу по розмежуванню континентальному шельфу біля грецького острова Тасос, де були виявлені запаси нафти і газу. Складно вирішувалося і питання контролю повітряного простору в районі Егейського моря.

Загалом «егейська криза» на різних її етапах включала такі спірні питання: ширина територіальних вод Греції; розмежування континентального шельфу; правила використання повітряного простору в Егейському морі

міжнародною організацією цивільної авіації ІКАО; демілітаризація окремих грецьких островів; питання суверенітету над окремими малими островами і скелями у прикордонних районах.

Греція намагається розглядати всю акваторію Егейського моря як «внутрішнє грецьке море». Виходячи з цього, вона претендує на монопольне право експлуатувати його природні ресурси, у тому числі організувати розвідку і видобуток нафти і газу не тільки у межах грецьких територіальних вод та континентального шельфу, але і у міжнародних водах. Туреччина ж вважає Егейське море «спільним греко-турецьким басейном» і пред'являє такі ж права на його природні ресурси, як і Греція. Навколо питання про права на видобуток нафти і газу розгорнулася запекла інформаційно-пропагандистська полеміка. Суперечку між двома країнами, за взаємною згодою сторін, було вирішено передати на розгляд Міжнародного суду в Гаазі [6].

Можна зробити висновок, що «егейська криза» стала наслідком домінування націоналістичних тенденцій у зовнішній політиці як Греції, так і Туреччини. Ці тенденції були тісно пов'язані з політичними й економічними цілями правлячих кіл обох країн, коли на перше місце ставилися дві непримиренні націоналістичні доктрини – еллінізм і тюркізм. Кожна зі сторін прагнула виставити свою націю як «обрану», а свою релігію як «єдино вірну в світі» [7].

Крім «егейської кризи» у 1970-х рр. поштовхом до різкого загострення відносин знову стала кіпрська проблема. Греція прагнула приєднати острів, а Туреччина – розділити і приєднати до себе його північну частину. Серед обох громад острова велася пропаганда, спрямована на зміну його статусу як єдиної і незалежної держави. До середини 1973 р. на Кіпрі склалася ситуація, коли «адміністрація» турецької громади де-факто стала державою в державі.

15 липня 1974 р. грецькі офіцери, що перебували на службі в національній гвардії Кіпру, спільно з військовослужбовцями розквартированого на острові грецького контингенту за мовчазної згоди Афін почали військовий заколот з метою повалення законного уряду Кіпру. 18 липня начальник генерального штабу збройних сил Туреччини віддав наказ про проведення військової операції «Аттіла» за участю 11-го армійського корпусу турецької армії. У результаті Туреччина окупувала близько 37% відсотків кіпрської території у північній і північно-східній частині острова [7].

Під час конфлікту уряд США, з огляду на реальну можливість переростання кіпрського конфлікту у війну між Туреччиною і Грецією, тимчасово припинив постачання зброї обом країнам. Це рішення викликало взаємне невдоволення американських союзників. Греція звинуватила США у тому, що вони у своїй середземноморській політиці віддають перевагу Туреччині. Після падіння військової хунти новий цивільний уряд у серпні

1974 р. офіційно оголосив про вихід Греції з військової організації НАТО і про свій намір переглянути статус американських військових баз, розміщених на грецькій території. Разом з тим, грецький уряд не здійснив ніяких практичних заходів для реалізації цих намірів і продовжував активно співпрацювати з партнерами по блоку. Туреччина, у свою чергу, у відповідь на американське ембарго оголосила про анулювання укладеного у 1969 р. турецько-американського договору про спільну оборону і заявила про взяття під свій контроль американських військових баз на своїй території.

Остерігаючись подальшого зростання антиамериканських настроїв у Туреччині і Греції, побоюючись за майбутнє своїх військових баз у цих країнах та з метою посилення південного флангу НАТО, США натиснули на турецький і грецький уряди та домовилися про підписання з ними нових військових угод. За турецько-американською військовою угодою від 26 березня 1976 р. США отримали можливість продовжити використання всіх своїх військових баз на турецькій території в обмін на військову допомогу у розмірі 1 млрд. 366 млн. дол. Відповідно до греко-американської військової угоди від 16 квітня 1976 р. США зберегли свої військові бази у Греції, зобов'язавшись надати військову допомогу на суму у 700 млн. доларів [6].

«Егейська криза» та загострення конфлікту навколо Кіпру не призвели до повного розриву греко-турецьких відносин та широкомасштабного застосування збройних сил двома країнами. Почався важкий пошук компромісних рішень та взаємоприйнятних домовленостей. Цьому багато у чому посприяв процес розрядки міжнародної напруженості, що набирала силу в Європі у 1970-і рр. Проте, сторони не могли домовитися про принципи, які повинні бути застосовані при вирішенні егейської проблеми. Греція вважала, що питання Егейського моря носять правовий характер і повинні вирішуватися на основі положень міжнародного права та існуючої міжнародної практики. Туреччина розглядала егейський конфлікт як політичну проблему і стверджувала, що положення міжнародного права не можуть допомогти у врегулюванні існуючих суперечностей, тим більше що між двома країнами не існує єдності у питанні визнання тих чи інших міжнародно-правових норм.

Після закінчення «холодної війни» у греко-турецьких відносинах відзначалися нетривалі періоди зниження напруженості. Зокрема, деяке пом'якшення відносин двох країн відбулося у 1995 р., коли Греція зняла свої заперечення проти вступу Туреччини до митного союзу у рамках ЄС. Однак, вже у 1997-1998 рр. взаємовідносини знову загострилися, оскільки Туреччині було відмовлено у вступі до ЄС через окупацію нею Кіпру. Причиною чергового загострення греко-турецьких відносин стало прагнення Кіпру у другій половині 1990-х рр. закупити та розмістити на острові російські

зенітно-ракетні комплекси. Фактором напруги у взаєминах сторін є й курдська проблема. Туреччина підозрювала Грецію у підтримці Робітничої партії Курдистану та її лідера М. Оджалана.

З огляду на проведений аналіз особливостей розвитку греко-турецьких відносин у роки «холодної війни», можемо констатувати їх високий конфліктний потенціал та низьку вірогідність швидкого вирішення накопичених протиріч. Протягом останніх трьох десятиліть розбіжності і суперечності продовжують домінувати над факторами, які могли б сприяти встановленню добросусідських відносин між двома країнами. Це негативно впливає на безпекову ситуацію у Східному Середземномор'ї. Ймовірно, прикордонні інциденти будуть продовжуватися, посиляться гонка озброєнь між двома країнами. Разом з тим, існують сподівання, що політична воля обох країн, рішуча позиція НАТО, ЄС та США щодо пошуку взаємоприйняттого компромісу нівелюють загрозу військового зіткнення. Усунення протиріч між Туреччиною і Грецією, як свідчить історичний досвід відносин між ними, вимагає комплексного підходу до налагодження діалогу, довіри і взаємної терпимості між двома сусідніми народами й державами.

Список використаних джерел і літератури:

1. Срібняк І.В. Між Сходом і Заходом: греко-турецькі міжнаціональні та міждержавні відносини в історичній ретроспективі. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6365/Sribnyak_Mizh_sxodom_i_zaxodom.pdf?sequence=3&isAllowed=y (дата звернення: 17.05.2021).
2. Волошин Ю. Міжнародно-правові засоби розв'язання греко-турецького конфлікту в контексті процесів європейської міждержавної інтеграції. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України*. К., 2008. Вип. 37. С. 253-263.
3. Квашнин Ю. Греция и Турция: старые травмы дают о себе знать. 25.04.2018. URL: <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/gretsiya-i-turtsiya-starye-travmy-dayut-o-sebe-znat/#detail> (дата звернення: 17.05.2021).
4. Улуныан Ар. А. Политическая история современной Греции. Конец XVIII в. – 90-е гг. XX в. Курс лекций. М: ИВИ РАН, 1998. 331с.
5. Улуныан А.А. Греция и Турция между Западом и Востоком (1950-е годы). *Холодная война. 1945-1963 гг. Историческая ретроспектива*. Сб. ст. / Рос. акад. наук. Ин-т всеобщей истории. Отв. ред. Н.И. Егорова, А.О. Чубарьян. Москва: ОЛМА-ПРЕСС, 2003. С. 406-430.

6. Логвинов О.А. К истории турецко-греческих противоречий. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/81007/22-Logvinov.pdf?sequence=1> (дата звернення: 24.05.2021).
7. Логвинов О.А. Военные аспекты турецко-греческих отношений во второй половине XX столетия : Дис. ... канд. ист. наук : 07.00.03 : Москва, 2004. 236 с.

УДК 94(323.2:327.5)

Лакішик Д.М.

ВНУТРІШНІ КРИЗИ В КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ В БІПОЛЯРНИЙ ПЕРІОД У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

У статті проаналізовано внутрішні кризи, які переживали країни радянського блоку в період «холодної війни». Зазначається, що внутрішні кризи, які спалахували у радянському блоці, поряд з жертвами, на які довелось піти населенню та загрозами стабільності загальноєвропейській безпеці, все ж виявили готовність цих країн до змін, а внутрішніх опозиційних сил – до опору системі та, за сприятливої можливості, проведення реформ і демократизації.

Ключові слова: радянський блок, Польща, НДР, Угорська революція, «Празька весна», «холодна війна».

Lakishyk D.M. Internal Crises in Eastern European Countries in the Bipolar Period in the Context of European Security.

The article analyzes the internal crises experienced by the Soviet bloc countries during the Cold War. It is noted that the internal crises that erupted in the Soviet bloc, along with the casualties of the population and the threat to the stability of European security, nevertheless showed the readiness of these countries to change and internal resistance to the system, which were able at any time, if possible, lead the states on the path of reforms and democratization.

Keywords: Soviet bloc, Poland, GDR, Hungarian revolution, 'Prague Spring', Cold War.

Після завершення Другої світової війни частина європейських держав (Польща, Чехословаччина, Угорщина, Румунія, Болгарія, Югославія, Албанія, Німецька Демократична Республіка) потрапила до сфери впливу Радянського Союзу і, відповідно, була змушена брати участь у розгортанні холодної війни у